

Kohti 2020-luvun puoliväliä omia johtajia uskoen, mutta menneestä toivottavasti jotain oppien

Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä 1/2024 oli artikkeli DDR:stä ja siitä, että ”totalitaarinen valtio voi tehdä kansalaisilleen mitä vain”. Vuonna 2023 julkaistussa DDR:n historiaa (1949-1990) laajasti käsittelevässä Katja Hoyerin ”Muurin takana” -kirjassa kerrotaan uskomattomia tarinoita tuon valtion johtajien vallankäytöstä.

Edellä mainittuja lukiessani tuli mieleeni, että ihmiset länsimaissa usein päivittelevät, miten autoritaarisissa valtioissa kaikenlaisten täysin järjestöjen asioiden annetaan tapahtua, ja miten siellä uskotaan johtajien esittämiä ilmiselviä valheita. Mutta pohjimmiltaan näin tapahtuu kaikkialla ja kaikissa valtioissa, ihan poliittisesta järjestelmästä riippumatta. Asioiden mittasuhteet ovat vain erilaisia. Toisinaan kyse on vain siitä, että ihmisten asenteisiin ja tekemisiin halutaan yhteiskunnan taholta vaikuttaa. Riittävää on, että valtiojohto ja valtamediat ryhtyvät kertomaan kansalaisille samaa tarinaa*. Ja kun näin tapahtuu, suurin osa ryhtyy välittömästi toimimaan valtiojohtoon esittämien näkemysten mukaisesti. Mutta näin tapahtuu myös ihan tavallisessa työelämässä. Yksi esimerkki tästä on se, miten suurin osa ay-liikkeen jäsenistä uskoo lähes varauksetta omien järjestöjohtajiensa näkemyksiä. Sen takia he ovat valmiita toteuttamaan annettuja määräyksiä esimerkiksi lakkoon ryhtymisestä, riippumatta siitä, mitä taloudellista vahinkoa siitä heidän omille työpaikoilleen mahdollisesti aiheutuu.** Helppommin pääsee, kun liikoja ajattelemaan uskoo omien johtajien puheita ja toimii niiden mukaisesti välittämättä siitä, mitkä ovat näiden puheiden todelliset motiivit.

Korona-aika oli vaarallinen esimerkki siitä, kuinka helposti ja nopeasti länsimaissa demokratioissa siirryttiin autoritaariseen vallankäyttöön. Hämmäntävää oli myös huomata, että suuri osa ihmisistä oli vain tyytyväisiä, kun näin tapahtui. Siis vähän samalla tavoin kuin monet ihmiset elivät tyytyväisinä erilaisten rajoitusten alla DDR:ssä, kun valtiojohto kertoi sen olevan heille parhaaksi***. Koronarajoitukset ja niiden itsepintainen jatkaminen olivat osoitus myös siitä, että kun viranhaltija saa ”ylimääräistä” valtaa, tuosta vallankäytöstä ei kovin helpolla suostuta luopumaan.

On selvää, että vallanpitäjien pitää tehdä ratkaisuja kulloinkin saatavissa olevan asiantuntijatiedon pohjalta. Mutta se, mitä tietoa päättäjille kulloinkin annetaan, voi olla myös tarkoitushakuista ja joillekin tahoille omien etujen ajamista. Juuri tuon takia toivottavasti korona-ajasta otetaan jotain oppia. Uusia pandemioita yms. tulevaisuudessa kuitenkin ilmenee. Suomalaiset ovat vain valittavan huonoja käsittelemään menneisyyttään, kuten historiasta hyvin tiedämme. Kun joku yrittää nostaa menneitä asioita keskusteluun, erityisesti he, jotka kokevat keskustelun kiusallisena, ilmaisevat, että kyse on vain jälkiviisastelusta. Viimeisin esimerkki tästä on se, kuinka hankalaksi Suomessa koetaan keskustelu ”suomettuneisuuden” ajasta. Joten tuskin mitään perusteellista tutkimusta korona-ajan toimenpiteistä ja niiden jär-

kevydestä tullaan koskaan tekemään.

Voi vain kuvitella, mitä esimerkiksi 2050-luvulla syntyvät ihmiset jonain päivänä miettivät, kun historiankirjat kertovat heille 2020-luvun alkupuolella olleista koronarajoituksista. Arvelen, että tuon ajan nuorilla hauskoja keskusteluita riittää, kun he miettivät omien isovanhempiensa tekemisiä ja tekemättä jättämisistä. Tuolloinhan yritystoimintaa koskevien rajoitusten lisäksi esimerkiksi Uudenmaan rajat suljettiin, ravintoloissa alkoholitarjoilu loppui klo 17 ja Veikkausliigan jalkapallo-otteluita pääsi katsomaan ulkoilmaan maksimissaan kuusi katsojaa. Ja nuo olivat vain muutamia esimerkkejä kaikista tuon ajan lukuisista älyttömyyksistä. Monet ihmiset eivät kuitenkaan nähneet rajoituksissa mitään ongelmia, vaan vaativat eri some-kanavilla niiden jatkamista, jotta kokisivat elämänsä turvalliseksi. Samanaikaisesti ihmiset edellyttivät elintarvikealan yrittäjien, yritysten, elintarviketöntekijöiden ja päivittäistavarakaupan toimijoiden pitävän huolen siitä, että kaupan hyllyt ovat täynnä ruokaa - välittämättä siitä, miten ”koronaturvallisuus” näiden ihmisten osalta toteutuu. Vai kuvittelivatko he, että ruoka tulee kauppaan yhtä itsestään selvytensä kuin sähkö tulee seinästä?

Monet varmaan ajattelevat, eikö korona-ajan voisi jo unohtaa? Tietenkin voisi, koska se sopisi hyvin perisuomalaiseen vaikeumiskulttuuriin ja menneistä puhumattomuuteen. Itse mietin koronarajoitusten ja -passien aikaan, että tämä on nyt vain kestävä, mutta näitä parhaillaan tapahtuvia asioita ei pidä unohtaa. Korona-ajassa oli kyse pelkkökulttuurin luomisesta, jolla ihmisiä hallittiin ja saatiin heidät pysymään kotona. Rajoitustoimenpiteiden esikuvana käytettiin autoritaarisen Kiinan oppeja. Ei ole ihme, jos eurooppalaiset johtajat eivät halua tästä puhuttavan. Mutta jos korona-ajan tapahtumia ei käydä demokraattisissa yhteiskunnissa avoimesti läpi, historia voi tältä osin toistaa pian itseään.

Mika Väyrynen

* Länsimaissa media onneksi toimii useimmiten vallan kriittisenä vahtikoirana.

** Hyvä sanonta on, ”tulevaisuus syntyy aina kompromisseista”. Mutta miten tehdä kompromisseja erityisesti vaikeassa tilanteessa sellaisen tahon kanssa, jolle kompromissi tarkoittaa, että ”mikään ei muuttua saa”? Tai jos muuttua saa, niin yrityksille, erityisesti pienille ja keskisuurille, vain kalliimpaan ja jäykempään suuntaan.

*** Parhaillaan monet heistä, jotka vielä 1980-luvun lopulla ”nauttivat” DDR:n aikaisesta rajoitetusta elämästä, elävät nyt keski-ikänsä länsimaissa demokratiassa. Voihan olla, että Saksan koronarajoitukset toivat heille vain ”turvallisen” tuulahduksen nuoruudesta.